

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Η ΜΑΝΝΑ ΤΟΥ ΓΡΙΖΑ*

...

ΜΤΑΝ ἐρημιὰ κείνη τὴν νύχτα στήν παραλία. Εἶχε βρέξει τὸ πρωΐ καὶ εἶχε γίνει ὁ καιρὸς ὑγρὸς καὶ ψυχρός. Κάτι σύννεφα μαῦρα εἴχανε σταθῆ πέρα στὸν ὄρεζοντα καὶ φαινόντανε σάν νάτανε ἡ προφυλακὴ τοῦ χειμῶνα. Τὰ φῶτα τῆς πλατείας φωτίζανε μόνο τὸ ἀσπρο χῶμα τῆς. Ή καρέκλες ποῦ ἄλλοτε σκεπάζανε τὴν γῆ σὲ μεγάλη ἀπόσταση εἴχανε σαρωθῆ καὶ μόνο σὲ μιὰ γωνιά, κοντά στὸν τοίχους τοῦ μεγάλου καφενείου, εἴχανε μαζευτῆ λίγοι ἀπὸ τοὺς τόσους περιπατητὰς τῆς πλατείας. Πέρα στὸ μεγάλο δρόμο, ποῦ ἔφερνε στήν πόλι, τὰ περισσότερα καταστήματα ἥτανε σκοτεινὰ καὶ μόνο σὲ ἓνα ὑπῆρχε φῶς καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐρχόντανε φωνὲς δργάνου καὶ τραγούδια.

Καθισμένοι στήν ταράτσα τοῦ μικροῦ ἔνοδοχείου μιλούσαμε. Είχα ἔγώ μελαγχολήσει μὲ τὴν ἄλλαγή ἐκείνη τοῦ καιροῦ, μὲ τὰ μαῦρα σύννεφα, ποῦ πέρα στεκόντουσαν σάν νὰ μᾶς κυττάζανε ἄγρια.

Στηριγμένος στὸ πεζοῦλι τῆς ταράτσας δὲν ἀκουγα τί λέγανε, κύτταζα τὴν ἔρημη πλατεία καὶ ἀκουγα, ἔτσι χωρὶς νὰ θέλω, τὸν κρότο τοῦ δργάνου ποῦ ἔπαιζε στὸ μεγάλο δρόμο καὶ τὴ φωνὴ τοῦ μεθυσμένου, ποῦ τραγουδοῦσε.

Ξαφνικὰ ἀκουσα τὴ φωνὴ τοῦ γέρο Φουλαρᾶ νὰ λέγῃ κάτι, ποῦ μοῦ κίνησε τὴν περιέργεια καὶ μ' ἔκανε νὰ προσέξω.

— Αὐτὴ τὴ ἴστορία, ποῦ θὰ σᾶς πῶ, ὅλοι τὴ γνωρίζουνε, ὅλοι στὸν τόπο μας, ἀλλὰ πολλοὶ φοβοῦνται νὰ τὴν ποῦνε, γιατὶ λένε

* ΣΗΜ.— Αἱ παρεντιθέμεναι ἐν τῷ κειμένῳ εἰκόνες ἐκαλλιτεχνήθησαν ἐπίτηδες, κατὰ παράκλησιν τῆς Διευθύνσεως, ὑπὸ τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ διαπρεποῦς ζωγράφου κυρίας Θαλείας Φλωρᾶ Καραβία.

πῶς ή γηρά, ή μάννα τοῦ Γρῖζα, βγαίνει καὶ φωνάζει τὴν νύχτα μεταμορφωμένη σὰ νυχτοπούλι, πάνω ἀπ' τὰ σπίτια ἔκείνων, ποῦ τὰ διηγοῦνται.

Ήτανε παλῇ καὶ δυνατὴ ή οἰκογένεια τοῦ Γρῖζα μέσα στὴν ἐπαρχία μας. Εἶχε, λένε, ἵσα μὲ δύδόντα τουφέκια συγγενικά, ἀδελφοῖς ἀδελφα, γαμπροί, κουνιάδοι. Ἀλλὰ τώρα, πάει, πάει. Εκεληρίστηκε. Καὶ οὔτε ἔνας πιὰ φέρονται αὐτὸ τὸ ἐπόνυμο. Σὰν νὰ εἶχε πέσει κατάρα! Ἀπ' τὴν ἡμέρα ποῦ ἔφυγε καὶ χάθηκε ἔνα παιδί του, ἵσαμε δέκα-έφτα, δέκα-δώδεκα χρονῶν, ἀπ' τὴν ἡμέρα κείνη πιὰ καλὰ δὲν ἐπῆγε κεῦνο τὸ σπίτι!.. Τὸ πιστεύετε;... Πῶς; Ἐδῶ εἶνε τὸ μυστήριο! Λοιπόν!.. Ο καπετάν Γρῖζας σκοτώθηκε λίγα χρόνια μετὰ τὸν χαμό τοῦ γυιοῦ του, κατὰ λάθος, λένε, σ' ἔνα πανηγύρι. Οἱ δυό του ἄλλοι γυιοὶ σκοτωθήκανε ἀπ' τοὺς Τούρκους λίγες μέρες πρὶν ἀρχίσῃ τὸ τουφέκι, ποῦ γινόνταν φόνοι, μᾶ τὸ θεό, περισσότεροι ἀπ' τὸν πόλεμο!

Μετὰ τὸν φόνο τῶν παιδιῶν — καὶ αὐτὸ ἥτανε μιὰ αἰτία, ποῦ ἔξεσπασε στὴν ἐπαρχία μας πρὶν τῆς ὧδας της ή ἐπανάστασι,— τὰ βουνὰ γεμίσανε ἀπὸ πολεμιστὰς καὶ κάθη τόσο ἀκούγοταν δικότος τοῦ τουφεκιοῦ. Καὶ ἀρχίσανε πάλι ή νύχτες νὰ φωτίζωνται συχνά, μὰ πολὺ συχνά, ἀπὸ πυρκαϊὲς χωριῶν, ἐλαιώνων!.. Α! δι πόλεμος εἶνε κακός, κακός! Ἀλλὰ ὅταν πρόκειται γιὰ ἐλευθερία, ὅλα, μωρέ, ὅλα στάχτη, νὰ γίνονται, στάχτη!.. Καὶ δὲν ὑπῆρχε ἔλεος σὲ κανένα αἰχμάλωτο! Τὸν πιάσανε; Θὰ τὸν τουφεκίζωνε! ἄλλο δὲν εἶχε. Καλλίτερα κι' αὐτό! Γιατί νὰ σταθῇ νὰ τὸν πιάσουν; "Ας εἶνε... Στὴν ίστορία μας τώρα.

* * *

"Ενα πρωὶ ὁ καπετάν 'Αντώνακας, συγγενῆς τοῦ Γρῖζα καὶ ξακουστὸς πολέμαρχος, ἀνέβηκε πάνω στὸ σπίτι τοῦ καπετάν Γρῖζα. Τὰ ξημερώματα εἶχε ἔρθει στὸ χωριό μ' ἔνα σωρὸ αἰχμαλώτους, ποῦ ὅλοι λέγανε πῶς τοὺς εἶχε φέρει νὰ τοὺς θυσιάσῃ κεῖ στὸ χωριό, γιὰ νὰ εὐχαριστηθοῦντε λίγο ή γυναικες καὶ τὰ παιδιά τῶν σκοτωμένων.

"Ο ἀνθρωπος γύνεται πολὺ πλιὸ αἴμοβόρος ἀπ' τ' ἄγρια θηρία ἀμα τοῦ καλλιεργήσης τὸ κακό, ποῦ κάθη ἀνθρωπος ἔχει, ποιὸς λίγο, ποιὸς πολὺ! Καὶ ὁ πόλεμος τί ἄλλο εἶνε;

"Η γηρά τοῦ Γρῖζα καθότανε, μὲ τρεῖς ἄλλες γυναικες σκοτωμένων στὸν πόλεμο, κοντὰ στὸ παράθυρο ποῦ ἔβλεπε πέρα τὴν ἀγριεμένη θάλασσα. Μένανε σιωπηλὲς σχεδόν. Κάτι λόγια φεύγανε κάποτε ἀπ' τὸ στόμα τους καὶ εὐθὺς τὰ χεῖλια των κλεινόντων πάλι καὶ ὁ νοῦς των βυθιζόταν στὴ λύπη. "Ετσι ζειναν, ὅταν φάνηκε ὁ καπετάν 'Αντώνακας μὲ βγαλμένο τὸ σκούφο του χωρίς νὰ τὸ θέλῃ καὶ αὐτός.

Μιλήσανε τὸ λίγο. Κάτι τοὺς εἶπε αὐτὸς γιὰ τὴν πατρίδα, γιὰ τὴν ἐλευθερία, καὶ ή γυναικες, ἀφοῦ στενάξανε, σκύψανε τὸ κε-

* Η γρατιά του Γρίζα καθόπιν μὲ τρεῖς ὅλης γυναικῶν σκοτωμένων στὸν πόλεμο . . .

φάλι χωρίς λέξι νὰ ποῦμε. Ὁ καπετάν 'Αντώνακας στεκόταν
ὅρθιος καὶ φαινότανε κάποια στεναχώδια νὰ τὸν βασάνιζε πολύ.
Ἐβηξε, ξανάβηξε, καὶ τὸ μέτωπό του βράχηκε ἀπὸ ἰδρῶτα. Ἐπὶ
τέλους ὤρθωσε τὸ κορμί του καὶ εἶπε στὴ γρηγά πῶς κάτι θέλει
νὰ τῆς πῆ.

Ἡ τρεῖς γυναῖκες σηκωθήκανε καὶ φύγανε σὰν ἀκούσανε ἔτσι,
καὶ ὁ καπετάν 'Αντώνακας ἀρχίνησε νὰ τῆς λέη γιατί εἶχε πάει
ἔκει. Τῆς εἶπε ὅτι μέσα στοὺς αἰχμαλώτους ποῦ εἴχανε φέρει,
ἡτανε κάποιος ποῦ ἔμοιαζε πολύ, μὰ πολύ, ἀπ' τὸ σῶι των,
ἀπ' τὸ σῶι τοῦ Γρῖζα, καὶ πρὸ πάντων μὲ τὸ παιδί τὸ χαμένο!...
Τῆς εἶπε ὅτι ἔκανε αὐτός, ὁ 'Αντώνακας, νὰ τοῦ πάρῃ λόγια,
ἄλλὰ ὁ αἰχμαλώτος τοῦ μίλησε τούρκικα! Ἐκανε πῶς δὲν ἦξερε
τάχα ἄλλη γλώσσα, ἄλλα ποῦ ἔμοιαζε ἔτσι!...

Ἡ γρηγά εἶχε γίνει κίτρινη - κίτρινη, καὶ ἔτρεμε δλη, ἄλλα
σχίστηκε:

— Παιδί δικό μου!... παιδί τοῦ Γρῖζα τοῦρκος!... Τί λές;
Μουρλάθηκες, καπετάν 'Αντώνακα;

Κάνει ὁ καπετάν 'Αντώνακας νὰ τῆς πῆ τί ἄλλο ἥθελε, μὰ ποῦ
ν' ἀκούσῃ αὐτή! Δὲ δεχότανε οὔτε λόγο! Ὁ 'Αντώνακας ὅμως,
ἀντὶ νὰ φύγῃ, ἐπέμενε. Ὁ πολεμιστὴς ὁ ἄγριος, ποῦ δὲ λυπό-
τανε κανένα, εἶχε γίνει ἔκει καλὸς καὶ γλυκός σᾶν ἄγια γυναῖκα!
Καὶ τῆς ἔλεγε μὲ γλυκὰ λόγια ὅτι δὲν ἔφταιγε αὐτός, ἄλλὰ
ἡ μεγάλη ὅμοιότης, ποῦ εἶχεν ὁ αἰχμαλώτος μὲ τὸ παιδί
ποῦ χάθηκε, καὶ ὅτι κι' αὐτουνοῦ ἡτανε ἀνήψι καὶ γι' αὐτὸ
ἔκανε ἔτσι, καὶ φρόντιζε μήν πάρῃ στὴν ψυχή του αἷμα συγ-
γενικό!...

Καὶ μὲ τὰ λόγια αὐτὰ καὶ ἄλλα τὴν κατάφερε νὰ κατεβῇ νὰ
τὸν ἅδη.

— Γιὰ κύττα καὶ σύ. Μάννα εἶσαι!... Κ' ἀν εἶναι, νὰ τὸν
ἀφήσω νὰ φύγῃ! Ξερω γώ πῶς... Κι' ἀς πάρῃ ὅπου ὁ θεός τὸν
φωτίσῃ!... Θέλει τοῦρκος νὰ μένῃ, θέλει Ἐβραϊος νὰ γενῇ!

"Ἔτσι τῆς μίλησε.

Τὸ μέρος ποῦ εἴχανε τοὺς αἰχμαλώτους ἡτανε δίπλα στὸ σπίτι
της, σ' ἕνα χαμηλὸ σπιτάκι, ἔρημο, τοῦ 'Αντώνακα. Καὶ ἀπὸ μιὰ
πορτούλα, ποῦ συγκοινωνοῦσε τὸ σπίτι τοῦ Γρῖζα μὲ τοῦ 'Αντώ-
νακα, μπήκανε στὴ μάνδρα του καὶ πλησιάσανε κάτι καμαράκια,
ποῦ μέσα ἡτανε οἱ αἰχμαλώτοι.

Μόλις ὅμως πλησιάσανε, ἡ γρηγά δὲν θέλησε νὰ πάνε μέσα.

— Κάλλιο νὰ κυττάξω ἀπ' τὸ παράθυρο.

— "Οπως θέλεις! τῆς εἶπε ὁ 'Αντώνακας.

"Ἡτανε ἕνα παράθυρο μεγάλο σιδερόφραχτο, μὲ κάγκελλα. Ἡ
γρηγά ξύγωσε κίτρινη - κίτρινη καὶ κύτταζε.

Οἱ αἰχμαλώτοι ἡτανε δεμένοι καὶ καθισμένοι κατὰ γῆς. Τὰ
μάτια τῆς γρηγᾶς στηλωθήκανε σ' ἕνα αἰχμαλώτο μὲ μαῦρα γενά-
κια, μελαχροινὸ καὶ μὲ σμιγτὰ φρύδια, ποῦ τῆς θύμισε τὴ μορφὴ
τοῦ ἀντροῦ της, ὅταν ἡτανε νέος. Αὐτὸς ἐμενε μὲ τὰ μάτια καρ-

φωμένα στή γῆ. Φαινότανε νὰ σκέπτεται. Ξαφνικά δμως σήκωσε τὸ κεφάλι, καὶ τὰ μάτια του πέσανε στὸ παράθυρο, ποὺ στεκόταν ἡ γοηά. Τὴν εἶδε καλὰ κ' ἔκανε νὰ τιναχθῇ σὰν νὰ ηθελε νὰ φύγῃ, μὰ τὸ σχοινὶ τὸν κράτησε καὶ τὸν ἔρριξε κεῖ κοντὰ στή γῆ. Σήκωσε μόνο τὰ μάτια πάλι στὸ παράθυρο, ὅπου

«Ξαφνικά δμως σήκωσε τὸ κεφάλι καὶ τὰ μάτια του πέσανε στὸ παράθυρο ποὺ στεκόταν ἡ γοηά...»

ἀντίκρυσε τὰ σκοτεινὰ μάτια τῆς γοηᾶς καὶ τὴ χλωμιασμένη μορφή της.

— Αἱ; τῆς ἔκανε ὁ καπετάν 'Αντώνακας.

‘Η γοηά, χωρὶς νὰ γυρίσῃ τὸ κεφάλι ἀπ' ἔκει ἀπ' τὴ θέσι της, τοῦ λέει:

— Τί λέεις, καπετάν 'Αντώνακα;... Παιδί δικό μου, στὸ εἴπα, τοῦρκος δὲ γίνεται!... Παιδί τοῦ Γρίζα!... 'Εκεῖνο πάει, χάθηκε!...

Καὶ ἀφήνοντας τὸ παράθυρο ἔφυγε γρήγορα γιὰ τὸ σπίτι της, ἐνῷ πίσω της ὁ καπετάν 'Αντώνακας, ἔλεγε, ἐπιμένοντας ἀκόμα μὲ μανία:

— Ἐγώ ὅμως δὲν τὸ πιστεύω, δὲν τὸ πιστεύω. Τί μὲ μέλλει ὅμως ἐμένα; . . . Μιὰ καὶ ἡ μάννα τὸν διώχνει, κι' ἔχει δίκηο καὶ δίκηο, δὲ λέγω ὅχι, ἐκατὸ ὅμως φορές, χῆλιες ἔχω γώ! . . .

* * *

Ἡ γηὴ κατὰ τὰ ἔημερώματα ἀνέβηκε πάνω στὸ δῶμα. Τὰ ἄστρα εἶχανε χαθῆ καὶ ἔνα μόνο φαινότανε κοντὰ στὴν κορυφὴ ἐνὸς βουνοῦ νὰ λάμπῃ.

Ἄκουσε κάτω, δίπλα, τῆς πόρτες ν' ἀνοίγουνε καὶ περπατήσιες πολλὲς στὸ δρόμο.

Πέρασε ἀκόμη λίγη ὥρα.
Μιὰ ψυχρὴ πνοὴ τῆς ἔφερε σύγκρυο στὸ κορμί της, ἔπειτα

«Ἐνα μοιρολόϊ θλιβερὸ-θλιβερὸ ἀνέβηκε στὰ χείλη της . . .»

ἀκουσε τὸν πετεινὸ τοῦ σπιτιοῦ νὰ λαλῇ, ὅπως λαλοῦσε μιὰ φορὰ κ' ἔναν καιρό, στὴς εὐτυχισμένες μέρες.

«Ἐνα μοιρολόϊ θλιβερὸ - θλιβερὸ ἀνέβηκε στὰ χείλια της, κι' ἄρχισε σιγὰ - σιγὰ νὰ τὸ τραγουδῆ . . .

Δὲν ἔκλαιγε τὸν ἄνδρα της μ' αὐτό, οὔτε τὰ δυό της παιδιά ποὺ μαζὶ εἶχανε βοῆ τὸ θάνατο. «Ἐκλαιγε γιὰ μιὰ ἄλλη μεγάλη συμφορὰ καὶ μοιρολογοῦσε γιὰ κάποιο δικό της, ποὺ δὲν ἦταν δικός της . . . ποὺ πέθανε! . . .

Τὸν ἔβλεπε μικρὸ μικρό, ἔπειτα παιδὶ χαριτωμένο, καὶ ὑστερα λεβέντη νὰ στολίζῃ τὸ σπίτι, καὶ πολλά του λόγια, ποὺ θυμό-

τανε, περονοῦσαν ἀπ' τὸ μοιδολόϊ, γιὰ νὰ νοιώσῃ τὴ φωτιὰ τοῦ πόνου πλιὸ βαθειά!..

* *

"Ενας κρότος πυροβολισμοῦ ἀκούστηκε πέρα, μακρυὰ λίγο. Καὶ τὰ βράχια τὸν ξαναεῖπαν. "Αλλος ἔπειτα, ἄλλος!..

"Ολος ὁ τόπος γύρω - γύρω ἀντιλάλησε τὴν ἐκδίκησι ποῦ γινόταν!..

"Οταν δῆμος ζητήσανε τὴ γρηγὰ τοῦ Γρῖζα, τὴ βρήκανε ἀκίνητη, νεκρὴ ἐπάνω στὸ δῶμα.

Καὶ τὴν ίστορία αὐτὴ ὅλοι τὴ ξέρουνε στὸν τόπο, ὅλοι, ἀλλὰ φοβοῦνται νὰ τὴν ποῦνε, γιατὶ ἡ γρηγὰ τοῦ Γρῖζα γίνεται νυχτοπούλι καὶ φωνάζει τὴ νύχτα πάνω στὰ κεραμίδια τῶν σπιτιῶν ἐκεινῶν ποῦ τὴ διηγοῦνται!... .

ΔΗΜ. ΒΟΥΤΥΡΑΣ

ΠΟΙΑ Η ΚΑΤΑΛΛΗΛΟΣ ΠΡΟΣ ΓΑΜΟΝ ΗΛΙΚΙΑ;

 Ζ οι νόμοι τοῦ Λυκούργου ἀπηγόρευον τὸν γάμον εἰς μὲν τοὺς ἄνδρας πρὸ τοῦ 37ου ἔτους, εἰς δὲ τὰς γυναῖκας πρὸ τοῦ δεκάτου ἑδβόμου.

Ο Ἀριστοτέλης, φρονῶν ὅτι οἱ πρόωροι γάμοι εἰνε ἐπικίνδυνοι ὑπὸ ἔποψιν ὑγείας καὶ καλλιγονίας, δὲν ἐπέτρεπε τὸν γάμον πρὸ τοῦ 40ου ἔτους εἰς τὸν ἄνδρα, ὅστις ὕφειλε νὰ ὑπερβαίνῃ κατὰ 20 τούλαχιστον ἔτη τὴν γυναῖκα.

Ο δὲ Πλάτων, ὑπερθεματίζων, ἀποφαίνεται ἐν τῇ «Πολιτείᾳ» αὐτοῦ, ὅτι ἡ γυνὴ πρέπει νὰ νυμφεύεται μεταξὺ τῶν 20 καὶ 45 ἔτῶν, ὁ δὲ ἀνὴρ ἀπὸ τοῦ τριακοστοῦ μέχρι τοῦ πεντηκοστοῦ πέμπτου, πᾶν δὲ τέκνον, τὸ δοποῖον θά ἐγεννάτο πρὸ τῶν ἡλικιῶν τούτων, ἥξιον νὰ μὴ θεωρῆται νόμιμον.

Καὶ ὁ ίστορικὸς Τάκιτος ἀναφέρει ὅτι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις Γερμανοῖς, οἵτινες ἐφημίζοντο διὰ τὴν ἔκτακτον σωματικὴν ὁδηγη, οἱ γάμοι ἥσαν ὄψιμοι.

Ἀπ' ἐναντίας οἱ Ἀνατολικοὶ λαοὶ ἐνυμφεύοντο λίαν προώρως. Οἱ Ιουδαῖοι ἐπέτρεπον τὸν γάμον μετὰ τὸ διοδέκατον ἔτος, οἱ δὲ Αἰγύπτιοι μετὰ τὸ δέκατον. Ἐν δὲ τῇ Ἀβησσουνίᾳ, καὶ τώρα ἀκόμη, νυμφεύονται μεταξὺ τοῦ ἐννάτου καὶ τοῦ δεκάτου. Ο ὑπερβάς τὸ 14ον ἔτος καὶ μὴ νυμφευθείς, θεωρεῖται ἄξιος περιφρονήσεως. Κατ' ἀναλογίαν δὲ ἡ ἀβησσουνή, ἡ μείνυσα ἄγαμος μέχρι τοῦ 20ου ἔτους, εἰνε πλέον περιφρονημένη γεροντοκόρη.